

Årsmelding for Sara Oust venneforening 2024

Sara Oust venneforening

Sara Oust venneforening ble stiftet i 2019. «Formålet er å utvikle interesse for og kunnskap om haugianerkvinnen Sara Oust. Vi ønsker å sette de verdiene og holdningene som hun og haugianerbevegelsen i Nord-Østerdal stod for inn i vår tid».

Venneforeningen har hele Nord-Østerdal som nedslagsfelt.

Styret

På årsmøtet i 2023 ble det valgt følgende styre:

Inger Karin Røe Ødegård	1 år (gjenvalg for 1 år)
Ingrid Petronille Røe	1 år (gjenvalg for 1 år)
Rolf Norsen	1 år (ikke på valg)
Trond Gellein Løkken	1 år (ikke på valg)
Brit Vingelsgaard Ryen	1 år (ikke på valg)
Vigdis Vingelsgaard	1 år (ny)

Varamedlemmer

Ingunn Løvold	1 år (ny)
Tone Hagen	1 år (ny)
Leif Vingelen	1 år (ny)

Valgkomite

Inger Karin Røe Ødegård	1 år (ikke på valg)
Tove Haugli	1 år (ikke på valg)
Leif Vingelen	2 år (ny)

Det har vært en midlertidig flat struktur der de to førstnevnte styremedlemmene har fungert som et arbeidsutvalg.

Styremøter

Det er avholdt fem styremøter i årsmøteperioden der venneforeningens ulike aktiviteter har blitt drøftet og planlagt. Vi har en aktivitetsplan for hver årsmøteperiode, og oppgavene har blitt gjennomgått på flere styremøter.

1) Utstilling om Sara Oust i Vingelen kirke- og skolemuseum

En av oppgavene i aktivitetsplanen er å bidra til videreutvikling av den faste utstillingen om Sara Oust i Vingelen kirke- og skolemuseum. Det er også et mål å bidra til utvikling av mer digital informasjon. Vingelen kirke- og skolemuseum er pilot for Anno Musea i Nord-Østerdalen på dette området. Som

omtalt i fjorårets årsmelding har utstillingen fått et stort løft. Det gjelder for eksempel profesjonelle informasjonstavler samt montre med bøker og informasjon. Dette har Musea i Nord-Østerdalen sørget for. Vingelen kirke- og skolemuseum har malt rommet der utstillingen står, og investert i ny belysning i bygget.

2) Utvikle boksamling i Vingelen kirke- og skolemuseum

Venneforeningen har kommet langt i arbeidet med å lage en oversikt over bøker i museet som er av interesse for oss. Styremedlem Rolf Norsen har også kartlagt mange andre bøker. Venneforeningen har mottatt bokgaver fra flere personer som også registreres. Disse oppbevares midlertidig i Vingelen kirke- og skolemuseum.

Det har vært avholdt møte med Grete Storhaug, styreleder i Vingelen kirke- og skolemuseum. Det er flere forhold som må diskuteres. Det gjelder for eksempel om en enhet bør handle om bøker som Hans Nielsen Hauge har skrevet, og en annen for nyere litteratur om haugianerbevegelsen.

3) Styrke kunnskapen om Sara Oust og haugianerbevegelsen i Nord-Østerdal i Vingelen skole og barnehage

Venneforeningen ønsker at kunnskapen om Sara Oust og haugianerbevegelsen i Nord-Østerdal kan styrkes gjennom skolens læringsaktiviteter. Vi erfarer at skolen legger ned et veldig godt arbeid på dette området. Temaet er lagt inn i skolens rullerende planer for mellomtrinnet.

~~Det vises for øvrig til punkt 13 i årsmeldingen. Stryktes – begrunnelse i punkt 12~~

4) Styrke kunnskapen om Sara Oust og haugianerbevegelsen i Nord-Østerdal på flere skoler MÅ STRYKES – begrunnelse under punkt 12

~~Styret har vedtatt å se denne oppgaven i sammenheng med dramaprojektet «Hans Nielsen Hauge og Sara Oust for barneskole», jf. punkt 13 i årsmeldingen.~~

5) Bokprosjekt

Forskning er interessant og viktig for arbeidet i venneforeningen. Vi har både en lokal, regional og nasjonal arv å ivareta. Den foreløpige arbeidstittelen på bokprosjektet er: «Hvordan påvirket Sara Oust og haugianerbevegelsen samfunnsutviklingen i Nord-Østerdal?»

Forsker/forfatter er Linda Helen Haukland, førsteamanuensis i samfunnsfag ved Nord universitet. Hun har permisjon fra stillingen fordi hun er fylkesvaraordfører i Nordland. Boka vil bli utgitt av Smith Grafisk på Tynset. Utgiftene er beregnet til rundt kr 300 000. Det er sendt mange søknader. Vi har fått positivt svar fra Tolga-Os Sparebank, Tolga kommune, Alvdal kommune, Os kommune og Dagrann Grønbechs legat.

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening er en mulighet, men venneforeningen kan ikke søke. Forfattere må gjøre dette selv, og Haukland er forespurt. Hun har sagt at hun fortsatt samler informasjon og kilder ved anledning.

6) Videreutvikle innholdet på Facebook og hjemmeside. Annen informasjon

Venneforeningen er på Facebook og Instagram. I årsmøteperioden har vi hatt fokus på å legge ut flere saker på Facebook. Vi har egen hjemmeside under Anno Musea i Nord-Østerdalen. Ellers har vi en informasjonsbrosjyre som blir brukt i ulike sammenhenger.

7) Medlemsbrev

Venneforeningen ønsker å holde medlemmene orientert om blant annet aktiviteter og arrangement. Det utgis derfor to medlemsbrev per år, henholdsvis i juni og desember.

8) Kartlegging av møbler og gamle gjenstander

Sara Oust venneforening kartlegger møbler og gamle gjenstander etter Sara Oust, ektefellen Ole Toresen Røe (Utistuhaugen) samt barn og barnebarn. Videre kartlegges det gjenstander etter Hans Nielsen Hauge i Nord-Østerdal. Det er funnet overraskende mange.

Vi har forsøkt å innhente så mye informasjon som mulig om den enkelte gjenstand. Venneforeningen hatt kontakt med blant annet Anno Musea i Nord-Østerdalen og Norsk Folkemuseum. Notatet om kartlegging av møbler og gamle gjenstander ble ferdigstilt på forsommeren, og offentliggjort på venneforeningens hjemmeside. Det nye styret vil vurdere om en versjon av notatet bør publiseres andre steder i tillegg, for eksempel i Årbok for Nord-Østerdalen.

I tidligere årsmeldinger har vi blant annet omtalt brudekrans, bandskje, gulvklokke, kiste, ridesal, dall, flere bøker, og en stol som Hans Nielsen Hauge har laget. I det nedenstående har vi valgt å omtale noen flere gjenstander.

Skrin

Det finnes et skrin med skyvelokk og inskripsjonen MOD. Årstallet er 1842. Dette må være Mari Olsdatter Vingelen (1818-1881). Hun var datteren til Sara Oust. Mari giftet seg med Engebret Amundsen Røe (1815-1879) fra Vetlnorsen, og ekteparet overtok Oustutrøa.

I «Bygdebok Vingelen. Bind 1» (2006) står det: «Dottera Mari Olsdotter og Engebret Amundsson Røe dreiv garden 1848-1869. Desse to folka slo på den same strengen i økonomisk lei og levde over lag sparsamt. Dei pinte maten og skillingen, og velstanden auka, truleg var dei og strenge haugianarar, men den åndelege arven tapte seg med ei ny tid som vart fylt med rasjonalisme og som m.a. førte til at den gamle kyrkja i Vingelen vart riven på ein mindre sømeleg måte», (s. 298).

Bandskje/båndgrind

Bandskjea har initialene MOD. Dette må være Mari Olsdatter Vingelen (1818-1881). Hun var datteren til Sara Oust. Mari ble gift med Engebret Amundsen Røe fra Vetlnorsen (1815-1879), og ekteparet overtok Oustutrøa. Se nærmere omtale under avsnittet «Skrin».

Bogtre

Det finnes to par malte bogtre. Begge har initialene EAS. Årstallet er 1850. Dette må være Engebret Amundsen Røe (1815-1879) fra Vetlnorsen. Mari Olsdatter Vingelen (1818-1881) ble gift med Engebret, og ekteparet overtok Oustutrøa. Mari var datteren til Sara Oust. Se nærmere omtale under avsnittet «Skrin».

Bøker

«Udvalgte Skrifter af Hans Nielsen Hauge samlede til et Bind». Boka ble utgitt i 1881. Den andre er «Udtog af kirke-historien. Samlet og udgivet af Hans Nielsen Hauge». Boka ble utgitt i 1822. Den sistnevnte er en gave fra Christen Dahler til Marie Cathrine Tangen gitt i juni 1883. Det foran nevnte er skrevet med penn. Ellers er det skrevet følgende med blyant: «Bogen er mig tilhørende Sara O». Dette er Sara Olsdatter Vingelen fra Oust (1838-1915) som ble gift med Jon Estensen Vingelsgaard i 1863. Hennes foreldre var Ole Toresen Røe og hans nye kone Marit Jonsdatter Sandmæl. Sara Oust døde i 1822. Ole giftet seg med Marit i 1828.

Forbindelseslinjen mellom Christen Dahler og boka på Gardsjordet fra 1822 er interessant. Det var et haugianermiljø på Neby på Tynset. Der bodde blant annet Peder Tangen. En av hans sønner var Melchior Blomberg Tangen. Hans ektefelle døde, og i 1849 giftet Melchior seg på nytt med Helene Christensdatter Dahler. Hun vokste opp på Bredtvet. Hennes foreldre var Ingeborg Marie Olsdatter Hauge, enken etter Hans Nielsen Hauge, og Christen Borgersen Dahler. Foreldrene flyttet også til Tynset.

Flere gjenstander fra Neby befinner seg på Anno Glomdalsmuseet. Disse er registrert. Det gjelder blant annet en skottrokk med navnet til Helene Dahler. Hennes mor var Ingeborg Marie Olsdatter Hauge - enken etter Hauge. Helene var gift med Melchior Blomberg Tangen. Han var sønnen til haugianeren Peder Tangen. Vi har vært i kontakt med Schwarzfamilien som har et feriested på Neby. De er eiere av stolen som er laget av Hans Nielsen Hauge. Styret ønsker å besøke familien for å finne ut om det kan være flere gjenstander av interesse for oss. De stiller seg positive til dette.

9) Årlig temamøte

Den 23.10.2024 arrangerte venneforeningen temamøte i Vingelen. Det skjedde i samarbeid med Vingelen Bondelag, Vingelen Sanitetsforening, Vingelen Bygdekvinnelag samt Tolga og Tynset Bonde- og Småbrukarlag. Hovedtemaet var «Samfunnsarven etter Hans Nielsen Hauge, Sara Oust og haugianerbevegelsen», med undertemaet «Bøndernes rolle og kvinnenes betydning i haugianerbevegelsen». Foredraget var ved Trygve Riiser Gundersen. Han er en av Norges fremste kjennere når det gjelder Hans Nielsen Hauge og haugianerbevegelsen. Hans siste bok «Haugianerne. Enevelde og undergrunn» fikk strålende kritikker, og Riiser Gundersen mottok Brageprisen.

Stortingsrepresentant Per Olaf Lundteigen holdt et innlegg med tittelen «Bønderne og haugianerbevegelsen. Situasjonen i dagens landbruk - har vi noe å lære?». Han var medlem i den nasjonale hovedkomiteen i forbindelse med Haugejubileet i 2021.

Deretter fulgte en panelsamtale som ble ledet av Bersvend Salbu, kultursjef i Tynset kommune. Deltagerne var Marius Eggen, Eggen gardsysteri, Øistein Aasen, leder Vingelen Bondelag og «Årets unge Bonde» i Norge 2019, Grim Jardar Aasgård, leder Hedmark Bonde- og Småbrukarlag, Erling Aas-Eng, Rådhuset Vingelen og Marianne Lunåsmo, andre vara til sentralstyret i Norges Bonde- og Småbrukarlag og nå foreslått som politisk nestleder.

Paneldeltagerne ble spurt om å holde et åpningsinnlegg om hvordan de opplever dagens situasjon i landbruket, og/eller noe som de forbinder med haugianerbevegelsen.

NB! Forslag til oppdatering på årsmøtet er merket fet skrift

Styret ba om skriftlig tilbakemelding fra Riiser Gundersen, Lundteigen, samarbeidende organisasjoner, paneldeltagerne, leder av panelsamtalen og enkelte tilhørere om hvordan de opplevde møtet. Det kom mange gode tilbakemeldinger! Vi fikk også synspunkt på forhold som kunne ha vært gjort annerledes, og som vil bli drøftet i forbindelse med neste års temamøte. For eksempel at foredragsholder/ne får lengre tid, og om panelsamtale er et egnet verktøy framfor spørsmål og innlegg fra salen.

Tynset Bokhandel solgte 16 signerte eksemplarer av den siste boka til Riiser Gundersen. Både han og Lundteigen var villige til å gjøre et forhåndsintervju med Arbeidets Rett, og de valgte sistnevnte. Avisa sa at de ville være til stede på arrangementet, noe som ikke skjedde.

Det var rundt 90 personer på møtet, noe styret setter stor pris på!

10) Åpent møte i forkant av årsmøtet NYTT PUNKT

I forkant av årsmøtet ble det arrangert et åpent møte. Pensjonert rektor Jan Inge Nordeng holdt foredrag om «Historien om Neby på Tynset, Peder Tangen og andre haugianere». Nordeng har utgitt den lokalhistoriske artikkelsamlingen «Neby og hematesia. 1700 og 1800 tallet». Haugianeren Tangen, hans etterkommere og nettverk var en drivkraft når det gjelder næringsutvikling og samfunnsbygging. Historien om Neby er også historien om Tynset og regionen.

NB! Oppdatere avsnittet etter det åpne møtet. Informere om at det er skilt ut som eget punkt.

11) Kortfilm om Sara Oust

Det var førpremiere på den nye filmen om Hans Nielsen Hauge flere steder i Norge, inklusive på Tynset. Sara Oust har en rolle, og det er noen klipp fra Vingelen. Produksjonsselskapet er Hans Media AS og regi Harald Flem. Det har vært flere utsettelse. Det siste vi fikk beskjed om var at Haugefilmen skulle ha premiere mot slutten av 2023, og kortfilmen rundt to måneder etterpå. Venneforeningen har ikke hørt noe mer, og antar at kortfilmen ikke vil bli ferdigstilt. Harald Flem er produsent.

Etter det vi forstår har det oppstått en konflikt mellom de som skulle samarbeide om filmen. Venneforeningen har forsøkt å få tilbakebetalt den økonomiske støtten på kr 5 000 uten å lykkes.

NB!

Forslag på årsmøtet. Bruke begrepet uoverensstemmelser i stedet for konflikt?

12) Entreprenørskap

Entreprenørskap er et sentralt stikkord når det gjelder Hans Nielsen Hauge og haugianerbevegelsen. I vår tid kan Sara Oust beskrives som en entreprenør.

Venneforeningen hadde møte med rektor Anne Buttingsrud og avdelingsleder Iren Siksjø ved Nord-Østerdal videregående skole. Klassen for entreprenørskap eksisterer ikke lengre. I motsatt fall kunne videregående ha inngått et samarbeid med venneforeningen. Per i dag har skolen lite rom for å engasjere seg i andre saker. Vi hadde også kontakt med rådgiver Janken Baalsrud i «Ungt

Entreprenørskap Innlandet». Organisasjonen sier at det kan være aktuelt å bruke kvinneskikkelsen Sara Oust i forbindelse med entreprenørskapsarbeid i Nord-Østerdal.

13) Dramaprojekt om «Hans Nielsen Hauge og Sara Oust for barneskole» Tas ut i sin helhet.

Styremedlem Rolf Norsen har tatt initiativ til dramaprojektet «Hans Nielsen Hauge og Sara Oust for barneskole». Målgruppa er fortrinnsvis fra fjerde til sjette klasse. Prosjektet vil også fungere for yngre og eldre med tilrettelegging. Det krever rundt en times forberedelse fra skolens side. Varigheten er to skoletimer. Prosjektet vil bestå av rollespill, lek og avslutning.

Det planlegges at Bendik Smedåsgjelten Qvam og Karoline Mikkelsen Knutsen kan besøke skoler i flere kommuner. Rolf Norsen og Kjell Gransletten har vært veiledere for de to slik at de har kunnet se hvordan prosjektet kan framføres.

Rolf Norsen og Kjell Gransletten har hatt møte med virksomhetsleder Leif Vingelen ved Vingelen skole og barnehage. Der ble elevene fra femte, sjette og syvende klasse aktivisert i to skoletimer (24 elever). Fokuset var på og Hans Nielsen Hauge, Sara Oust og Randi Hevle fra Oppdal. Sara reiste rundt i Trøndelag sammen med henne.

Det er skrevet intensjonsavtale mellom aktørene og styret. Videre er det søkt om midler fra Den kulturelle skolesekken for skoleåret 2025-2026. Det skjedde i samarbeid med Tolga kommune og Vingelen skole og barnehage. Midlene vil bli brukt til gjennomføring av en skoleturne i Nord-Østerdal. Programmet vil bygge videre på dagens aktiviseringsopplegg. Dersom det blir positivt vedtak, kan dramaprojektet realiseres i september 2025. Stein Kaasin vil bli forespurt om filming.

Det lyktes ikke å oppnå en intensjonsavtale med Bendik Smedåsgjelten Quam, som vil prioritere prosjekter med et mer renskåret musikalsk profil, og det ble dermed ikke sendt en søknad til Den kulturelle skolesekken.

Et eventuelt alternativt prosjekt vil måtte utarbeides på andre premisser og bør være gjenstand for styrebehandling før den inkluderes i foreningens aktivitetsplaner (og årsrapportene).

Jeg foreslår at punkt 12 fjernes fra årsmeldingen.

Helsing, Rolf

Andre forhold

Bok

I vår utgå Sissel Jenseth boka «I Hans Nielsen Hauges fotspor. 12 turer i Norge og Danmark». I en av rutene er det omtale av Sara Oust samt forhold i Vingelen, på Tolga, Tynset, Kvikne og Røros. Venneforeningen ble forespurt om å lese gjennom råutkastet som gjaldt Sara og Vingelen og gi kommentarer. Jenseth har tidligere utgitt bøkene «Norges beste sommerturer» og «Norges beste sykkelturner».

Gammelstua i Ousta

I sommer besøkte noen styremedlemmer Gammelstua i Ousta. Sara Oust ble født og vokste opp der. Jo Torgersen Vingel ble født rundt 1614, og Gammelstua kan ha blitt bygd i hans tid.

Knut Amundsen Vingelen fra Erikslia kjøpte Ousta, og løste inn gården fra bygselen. Han var gift med Kirsti Estensdatter Moen (1727-1840) fra Fremmermoen. I 1829 ble datteren Ingrid (1807-1890) gift med Halvor Jonsen Vingelen (1799-1850) fra Tollefsa. Ekteparet fikk tre barn. Ingeborg (1836-1929), Jon (1840-1908) og Kirsti (1844-1875).

På mønsåsen i Gammelstua står det 1663 og 1837 samt initialene HIS IKD. 1663 kan være byggeåret. Den nye innredningen er fra 1837. Gammelstua er sannsynligvis bevart så godt som uendret. Den innvendige dekorasjonsmalingen er fra 1838.

Ousta skal ha vært det første samlingsstedet for haugianerne. Det er usikkert om Hauge var i Vingelen. Det kan verken bekreftes eller avkreftes. Men, det har vært en sterk muntlig tradisjon om at han var i bygda. Besøket er omtalt i bygdebøker og flere andre kilder. Hauge skriver om både Vingelen og kobbergruva i sin dagbok. Det er også en muntlig tradisjon om at han skal ha besøkt Alvdal og Kvikne. I en av bygdebøkene fra Vingelen sies det at Hauge oppholdt seg i Ousta en gang han var på flukt. Det er mye som kan tyde på at Sara møtte Hans Nielsen Hauge på Oppdal i 1803. Hun gikk dit sammen med Esten Olsen Røe fra Stornorsen.

Gammelstua er en Østerdalsstue. Dette er en spesiell bygningstype som det finnes forholdsvis mange i Vingelen. I denne forbindelse vil vi gjøre oppmerksom på at Per Hvamstad har skrevet to bøker om Østerdalsstuer. Det gjelder «Østerdalsstuer. Lokal bygningstype med stor symbolverdi» og «Østerdalsstua. Lokal hustype med stor nasjonal verdi».

Antall medlemmer og verving

I skrivende stund har venneforeningen 30 betalende medlemmer, hvorav 13 nye. Styret håper at det kommer flere medlemmer/støttemedlemmer etter temamøtet. Dette har også stor betydning rent økonomisk. Innmelding etter 01.10. regnes som medlemskap for påfølgende år.

Takk

Venneforeningen ønsker å rette en stor takk til Vingelen kirke- og skolemuseum og Anno Musea i Nord-Østerdalen for godt og verdifullt samarbeid. Vi ser fram til videre samarbeid når det gjelder utvikling av utstillingen og andre arrangement. Anno Musea i Nord-Østerdalen har også vært til hjelp i forbindelse med kartlegging av møbler og gamle gjenstander. Videre ønsker vi å takke Eli Kvilhaug og Trond Reitan Kvilhaug for hyggelig mottagelse i forbindelse med besøket i Gammelstua i Ousta.

Vi vil også takke Vingelen skole- og barnehage for gratis lån av møtelokale.

Sara Oust venneforening
Årsmøte 06.11.2024